

“Samenwerken aan de groene toekomst van Haaksbergen”

Groenvisie gemeente Haaksbergen

“Samenwerken aan de groene toekomst van Haaksbergen”

Groenvisie gemeente Haaksbergen

Colofon

Opdrachtgever:
Gemeente Haaksbergen

Project:
50424NO Groenvisie
Haaksbergen

Contactpersoon:
Eric Ooink

Senior Adviseur:
Annet Muller

Projectleider:
Rob Ellenbroek

Auteurs:
Annet Muller
Rob Ellenbroek
Bjorn Nijhuis

Datum: april 2012

Inhoudsopgave

1	Inleiding	7
1.1	Aanleiding	7
1.2	Doel groenvisie	7
1.3	Kaders van de groenvisie	8
1.4	Proces	8
1.5	Leeswijzer	9
2	De waarden van groen	11
2.1	Groen geeft een dorp een gezicht en karakter!	11
2.2	Groen bevordert de gezondheid!	12
2.3	Groen verbetert de leefbaarheid!	12
2.4	Groen maakt stad en dorp meer waard!	13
2.5	Groen bergt en zuivert water!	13
2.6	Groen is goed voor het milieu!	13
2.7	Groen biedt ruimte aan de natuur!	14
3	Groen in Haaksbergen	15
3.1	Inleiding	15
3.2	Dorpsgroen	16
3.3	Wijk- en buurtgroen	24
3.4	Beheer	29
3.5	Bestaand beleid	33
4	Visie	37
4.1	Groenvisie	37
4.2	Speerpunten	39
	Bijlage 1: beleidspaspoorten	45

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

In Haaksbergen spelen verschillende ontwikkelingen rondom het openbaar groen. Denk hierbij aan het casaronverbod, de roep om meer ecologisch groen, ideeën voor burgerparticipatie en sponsoring van groen en de doelstelling de openbare ruimte te blijven onderhouden op het niveau van 2010.

Openbaar groen vormt een belangrijke voorziening, maar vraagt ook ruimte en kost geld! Ruimte en financiële middelen staan onder druk en ook in het openbaar groen moet gezocht worden naar besparingen. Het is daarom belangrijk om aanbod en kwaliteit af te stemmen op de behoefte!

1.2 Doel groenvisie

In diverse visies en plannen is beleid met betrekking tot het gemeentelijk groen gedeeltelijk verwoord. Het ontbrak echter aan een duidelijke visie die op lange termijn het toekomstbeeld van het groen in de gemeente Haaksbergen beschrijft.

De groenvisie vormt het toetsingskader bij het maken van keuzes. Aan de hand van de groenvisie kan de gemeente gericht bezuinigen als dat nodig is, maar weet ze ook waar ze wil investeren als er wel extra financiële middelen beschikbaar zijn.

De komende jaren zijn de financiële middelen beperkt en moet er bezuinigd worden. Dat betekent keuzes maken: behouden wat echt belangrijk is en bezuinigen, daar waar het het minste pijn doet (op zowel korte als lange termijn!).

1.3 Kaders van de groenvisie

Deze groenvisie vormt het kader voor inrichting, beheer en onderhoud van het openbaar groen binnen de bebouwde kom. Ter uitvoering van deze groenvisie is een beleidsanalyse uitgevoerd naar alle relevante beleidsstukken met betrekking tot de openbare ruimte die zijn vastgesteld. Onderstaande beleidsstukken zijn het vertrekpunt geweest van de groenvisie:

- Structuurplan Haaksbergen 2015 (SAB Arnhem, juli 2006);
- Landschapsontwikkelingsplan Haaksbergen en Hof van Twente (Nieuwland Advies, mei 2005);
- Beleidsrapport Groenbeheer “Beheren is vooruitzien” (gemeente Haaksbergen, Beheer en onderhoud, januari 2005);
- Structuurgroenkaart en uitgangspunten voor verkoop van groen (gemeente Haaksbergen, januari 2002).

Naast deze vastgestelde beleidsstukken zijn onderstaande, niet vastgestelde beleidstukken, ook in acht genomen en wordt daar waar mogelijk voortgebouwd op deze stukken.

- Groenbeheerplan Groot Scholtenhagen (Stichting Scholtenhagen, oktober 2006);
- Groenbeheerplan 't Wolferink 3 (gemeente Haaksbergen, oktober 2001);
- Beheervisie en Beheersplan Hassinkbrink (Groenadviesbureau ten Have, november 2001);
- Beeldkwaliteit Beheer Openbare Ruimte (Gemeente Deventer, november 2002);
- Groenstructuurplan Haaksbergen; “Twee Gezichten” (Gemeente Haaksbergen, oktober 1998).

1.4 Proces

Workshop huidige groenstructuur en groeninrichting (8 maart 2011)

In de workshop heeft de projectgroep de huidige groenstructuur en groeninrichting besproken en is een eerste aanzet gedaan tot speerpunten. Resultaat is een lijst met groenkenmerken per gebied en een lijst met verbeterpunten. De resultaten zijn te lezen in hoofdstuk 3.

Veldverkenning

In opdracht van de gemeente heeft Cyber Adviseurs een veldverkenning uitgevoerd in de gemeente Haaksbergen. Hierbij is de kwaliteit van de openbare ruimte op dat moment globaal in beeld gebracht en zijn aspecten als groeninrichting en beheerintensieve inrichting beoordeeld. In hoofdstuk 3, paragraaf 3.4.2 zijn de resultaten van deze meting met de belangrijkste conclusies beschreven.

Workshop “Samenwerken aan de groene toekomst van Haaksbergen” (7 april 2011)

In de workshop hebben vertegenwoordigers van wijkraden en andere externe groeperingen samen met de medewerkers van de gemeente gebrainstormd over het groen in de gemeente. Tijdens de workshop zijn de thema's 'hoofdgroenstructuur', 'gebieden en karakteristieken' en 'samenwerken aan groen' aan bod gekomen. Algemeen gesproken delen de aanwezigen de bevindingen van de projectgroep en zijn er op onderdelen wat aanmerkingen. De resultaten van de workshop zijn input geweest voor deze visie. Het gaat te ver om hier alle resultaten te beschrijven. Voor een uitgebreide omschrijving van de resultaten wordt verwezen naar hoofdstuk 3.

1.5 Leeswijzer

Dat groen belangrijk is voor mens en dier is alom bekend, maar wat is nu exact de waarde? Om hier inzicht in te geven, start dit rapport in hoofdstuk 2 met een beknopte beschrijving van de waarde van groen. Hoofdstuk 3 “Groen in Haaksbergen” gaat in op de huidige situatie van het groen in Haaksbergen. Wat is er? Wat is goed? en wat kan beter? Hoofdstuk 4 richt zich op de toekomst. Het geeft beknopt inzicht in het bovenliggend en flankerend beleid en beschrijft vervolgens de visie en speerpunten.

2 De waarden van groen

Groen heeft een waarde van zichzelf, maar geeft ook (meer)waarde aan haar omgeving. Groen levert dorpen en steden veel op. Op het gebied van gezondheid, leefbaarheid, economie, milieu en de verbinding van stad en land. Dit is in beeld gebracht in het boek “de waarde van groen” (2008). Dit boek is een uitgave van het programma Groen en de Stad. Het bevat onder meer korte beschrijvingen van inspirerende voorbeeldprojecten uit heel Nederland. De belangrijkste conclusies uit het boek “de waarde van groen” worden in dit hoofdstuk weergegeven.

2.1 Groen geeft een dorp een gezicht en karakter!

Groen bepaalt in belangrijke mate de stedenbouwkundige kwaliteit van steden en dorpen. Groen geeft structuur en samenhang. Groengebieden vormen buffers en uitloopgebieden, groene lijnen verbinden en groenaccenten vormen bijzondere plekken. Groen geeft dorpen en wijken een eigen karakter.

Groene routes voor wandelaars en fietsers vanuit het dorp naar het buitengebied zorgen ervoor dat het buitengebied beter toegankelijk en beleefbaar wordt. Door vanuit huis via aantrekkelijke routes in het buitengebied te kunnen wandelen, fietsen, varen, golfen of paardrijden kan iedere bewoner genieten van de natuur alsof hij er middenin woont.

2.2 Groen bevordert de gezondheid!

Er is een aantoonbaar positief verband tussen de hoeveelheid groen in de leefomgeving en het welbevinden van mensen. Groen biedt ontspanning en verlaagt stress. Het aandeel mensen dat zich ongezond voelt in een sterk bebouwde woonomgeving is meer dan anderhalf maal zo groot als in een groene woonomgeving. Alleen al het uitzicht op groen heeft positief effect. Zo blijkt uit onderzoek dat uitzicht op groen het aantal opnamedagen in ziekenhuizen verlaagt. Het effect van groen gaat echter verder dan alleen het gevoel. Slim ingerichte, groene wijken zorgen ervoor dat bewoners meer bewegen. Vooral kinderen spelen vaker buiten als er groen in hun omgeving is; dat kan zorgen voor 15% minder overgewicht en het is goed voor hun sociale ontwikkeling. Vooral het (grotere) gebruiksgroen is in deze belangrijk.

Gerichte beplanting helpt fijnstof te filteren en de luchtkwaliteit van de stedelijke omgeving te verbeteren, wat problemen aan de luchtwegen vermindert. Aangetoond is dat een relatief kleine stadsboom (van 30 cm stamdoorsnede) de hoeveelheid fijnstof van 3.300 gereden autokilometers per jaar afvangt.

2.3 Groen verbetert de leefbaarheid!

Groen verbetert de leefbaarheid in wijken. Autochtonen en allochtonen, ouderen, jongeren en kleine kinderen, allemaal komen ze elkaar in dichtbevolkte wijken tegen in de openbare ruimte. Vooral het buurtgroen dichtbij de woning speelt een belangrijke rol bij de ontwikkeling van gezamenlijkheid tussen deze groepen. Goede toegang en frequent gebruik van de buurtparken maken dat bewoners met de plekken vertrouwd raken en samen een gemeenschappelijke band met deze 'eigen' plek ontwikkelen.

Het groen tot zo'n 150 à 300 meter van huis is het meest belangrijk voor het buurtgevoel. Voor zo'n loopafstand hebben de bewoners dagelijks nog wel tijd. In het buurtgroen kan men elkaar frequenter ontmoeten dan in het park verderop. Zo leren bewoners uit dezelfde wijk elkaar eerder kennen.

De inrichting en de kwaliteit van het buurtgroen is belangrijk om mensen uit verschillende etnische groepen en mensen van alle leeftijden en levensfasen op een positieve manier met elkaar in contact te brengen en te houden. Uit onderzoek in onder andere Utrecht blijkt dat als een gemeente bewoners helpt om samen te werken aan het buurtgroen, er sociale cohesie tussen bewoners kan ontstaan: wederzijdse betrokkenheid, netwerken en integratie in de samenleving. Vooral het beheer is in dit opzicht waardevol, omdat het om voortdurende communicatie vraagt en er zo vertrouwen kan groeien tussen bewoners onderling, en tussen bewoners en de gemeente.

2.4 Groen maakt stad en dorp meer waard!

Groen rondom huizen verbetert de kwaliteit van de wijk en verhoogt de waarde van de woningen. De transactieprijs van woningen stijgt als woningen uitzicht hebben op groen of water. Dat blijkt uit diverse onderzoeken in de afgelopen tien jaar. De prijs stijgt met vijftien procent bij uitzicht op water, tien procent bij uitzicht op open ruimte, zes procent bij een park en vijf procent bij een plantsoen. De waardeontwikkeling van woningen in een groene omgeving is essentieel voor de huiseigenaren zelf, maar ook voor gemeenten (verhoogde inkomsten OZB). Tevens speelt groen als factor een rol bij de vestiging van hogere en middeninkomens in de stad. Deze trekken minder snel uit de stad weg. Daarnaast zorgt groen voor een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor kennisintensieve en internationale bedrijven, die op hun beurt weer andere bedrijvigheid aan zich binden voor zowel hogere als lagere inkomens. Tenslotte levert groen een bijdrage aan de omzet van het toeristisch-recreatief bedrijfsleven.

2.5 Groen bergt en zuivert water!

Groen kan veel betekenen voor het beheer en de berging van water. Dat is in het licht van de klimaatverandering van groot belang. Wadi's en holle bermen kunnen het water in de straten beter bergen en groene oeverzones bieden op wijkniveau oplossing voor wateroverlast. Groen zuivert ook water. Effectieve en efficiënte opname van nitraat en fosfaat vindt alleen in groen plaats en door langdurige micro- en bacteriële afbraak. Groen en water kunnen elkaar flink versterken.

2.6 Groen is goed voor het milieu!

Bomen en planten zetten het schadelijke CO₂ (medeverantwoordelijk voor de klimaatverandering) om in zuurstof. Groen dempt op warme dagen de temperatuur in de stad en verbetert daarmee het stadsklimaat. Een groene omgeving verhoogt de waterbergingscapaciteit, belangrijk in tijden van overvloedige regenval. Groen kan geluidsoverlast verminderen, helpt tegen verdroging van de bodem en filtert regenwater dat terechtkomt in grachten, singels en sloten.

2.7 Groen biedt ruimte aan de natuur!

Groen in stad of dorp vormt ook levensruimte voor planten en dieren. Natuurwaarden hoeven niet op te houden bij de rand van de bebouwde kom. Sterker nog; gezonde groene en blauwe longen laten een dorp volop leven. Dorpsnatuur kan bij de voordeur beginnen. De natuur kan zich in het dorp ontwikkelen, door de inrichting en het beheer van groen aan te passen. Met simpele aanpassingen ontstaan zomaar de juiste condities voor libellen langs natuurvriendelijke oevers en inheemse planten in bloeiende wegbermen. Een goede verbinding van het groen en de natuur in het dorp met het buitengebied, is voor mens, dier en plant van groot belang. Voor planten en dieren geldt dat op deze manier hun leefgebieden groter worden.

Naast natuurwaarde is ook natuurbeleving waardevol. Veel mensen genieten van groen en natuur. Een park waar je even op adem kunt komen, de seizoenen kunt ruiken en in contact kunt blijven met de natuur, wordt hoog gewaardeerd.

3 Groen in Haaksbergen

3.1 Inleiding

De basis van de toekomst ligt in het heden. Dat geldt ook voor het openbaar groen. Voordat we nadenken over wat in de toekomst gewenst is, analyseren we daarom de huidige situatie. De huidige situatie van het groen in de gemeente Haaksbergen is in beeld gebracht in twee workshops en in een aanvullende veldverkenning.

De conclusies uit de analyse worden in dit hoofdstuk weergegeven.

We analyseren het aanbod aan groen en het beheer. Bij de analyse van het aanbod van het groen maken we onderscheid in dorpsgroen en wijk- en buurtgroen.

- Dorpsgroen is het groen dat op een functie heeft voor het gehele dorp. Dit groen geeft structuur en samenhang aan het dorp en/of vervult een belangrijke functie voor het gehele dorp. Dit groen vormt de “hoofdgroenstructuur”.
- Wijk- en buurtgroen is het groen dat van belang is voor de wijk, buurt- en of straat, maar niet voor het dorp en andere wijken.

3.2 Dorpsgroen

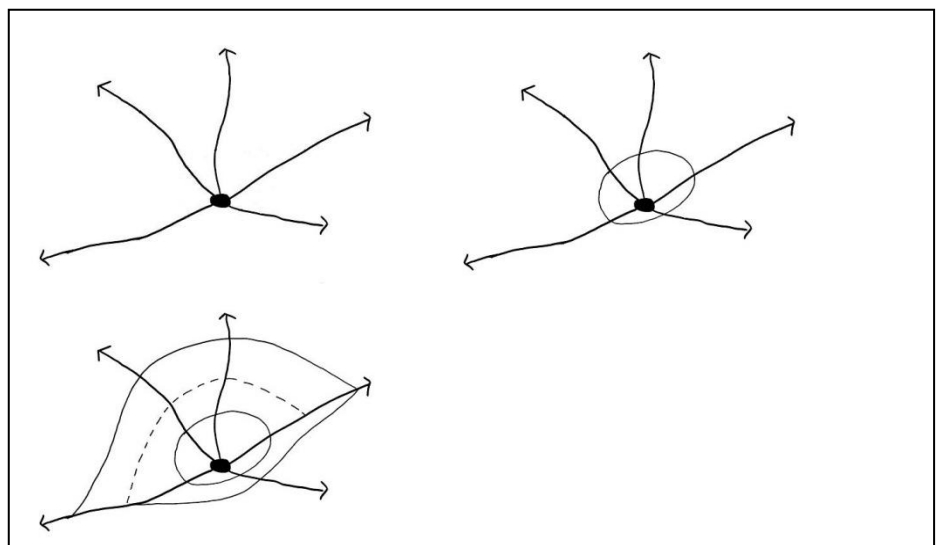
Het dorpsgroen (de hoofdgroenstructuur) is een bundeling van groenelementen die structuur en samenhang geven aan een dorp. De groenelementen kunnen verschillende verschijningsvormen hebben:

- Groengebieden
Grote aaneengesloten groengebieden met een functie voor het hele dorp, zoals groene wiggén, parken en begraafplaatsen.
- Groene linten
Herkenbare lijnelementen die groengebieden, wijken of het buitengebied met de kern verbinden. Bijvoorbeeld lanen en waterlopen.
- Accentgroen
Bijzondere plekken door hun ruimtelijke kwaliteit, historie of functie. Het zijn daarmee tevens belangrijke oriëntatiepunten in de kern. Bijvoorbeeld entrees en plekken met cultuurhistorische waarde.

3.2.1 Haaksbergen

Ontwikkeling

Haaksbergen heeft zich vanuit het historische centrum hoofdzakelijk ontwikkeld in noordwestelijke richting. Het dorp heeft hierdoor een concentrische opbouw. De radialen die Haaksbergen verbinden met omliggende dorpen en steden vormen ook vandaag de dag nog een belangrijke rol in de verkeersafwikkeling. Voorbeelden hiervan zijn de Goorsestraat en Enschedesestraat. De lintbebouwing langs de radialen tonen het historisch karakter. De uitbreidingswijken zijn gebouwd tussen de radialen en worden omsloten door rondwegen.

Figuur 3.1 Schematische weergave van de ontwikkeling van haaksbergen

Dorpsgroen

Groene wiggen

Haaksbergen is een dorp in het groen, gelegen tussen natuur en agrarische landschappen. Het dorp is verweven met het buitengebied door lommerijke overgangen met oude boomstructuren die als groene wiggen het dorp inlopen. Inwoners ervaren het dorpse karakter en het overgangsgebied van bebouwde kom naar landelijk gebied als aantrekkelijk en belangrijk. Zij zien de ontwikkeling van de N18 aan de noordzijde van Haaksbergen dan ook als een bedreiging voor het hoog gewaardeerde overgangsgebied.

Het landelijke karakter is tot diep in het dorp voelbaar. Aan de zuidzijde (centrum en oude dorp) vormen de oude radialen de (visuele) verbinding met het landelijk gebied. Vanuit de straat kijk je direct het landelijke gebied in. Deze zijde van Haaksbergen wordt ook wel “het balkon” van Haaksbergen genoemd.

Aan de noordzijde vormen groengebieden langs de radialen groene wiggen de bebouwde kom in. De groengebieden in de overgangszone van bebouwde kom naar het buitengebied zijn waardevolle recreatieve uitloopgebieden.

De verweving van bebouwde kom en buitengebied is onderbroken langs de Hassinkbrink en bij bedrijventerrein Brammelo. Langs Hassinkbrink vormt de geluidswal een ongewenst harde overgang. Bij bedrijventerrein Brammelo is sprake van een harde overgang doordat er onvoldoende “afschermende” beplanting aanwezig is.

Parken

In de kern bevinden zich twee parken. Dit zijn park Scholtenhagen en de tuin rondom Villa Blankenburg. Park Scholtenhagen is in 1887 aangelegd als volkspark door W.H. Jordaan. Het middelpunt van het park is de boerderij ‘Scholtenhagen’. Het park ligt in een groengebied “het Scholtenhagen”, dat een uitgestrekt raamwerk vormt van oude lanen, houtwallen en -singels en bosjes. Daarbinnen ligt een grote diversiteit aan voorzieningen, waaronder een wandelpark, skatevoorzieningen en diverse sportterreinen.

Het Scholtenhagen is een recreatie-concentratiepunt en ligt ten zuiden van de Rondweg. Het gebied wordt druk bezocht en heeft een grote landschappelijke en recreatieve waarde.

Villa Blanckenborgh stamt uit 1909 en is momenteel in gebruik als Restaurant. De tuin rondom de villa wordt gebruikt als wandelpark. Het park bevat waardevolle groenelementen zoals een oprijlaan met monumentale kastanjes. De ingangen aan zij- en achterkant liggen verborgen, waardoor het park aan die zijden visueel is “afgesloten”. De tuin bij Villa Blanckenborgh dreigt te verrommelen, door het uitblijven van renovatie. Ook is er onvoldoende samenhang en structuur door het ontbreken van een sterke visie.

Park Scholtenhagen en de tuin rondom Villa Blanckenborgh liggen op loopafstand van het centrum. Desondanks ervaren inwoners een gebrek aan toegankelijk parkgroen in het centrum.

Cultuurhistorisch waardevolle groengebieden

In Haaksbergen liggen enkele cultuurhistorisch waardevolle groengebieden. Het historisch karakter van deze gebieden wordt gemarkeerd door beeldbepalende monumentale bomen. Het gaat om de “oude begraafplaats”, de “particuliere begraafplaats” aan de Spoorstraat, de Joodse begraafplaats en de tuin bij het gemeentehuis.

De oude begraafplaats ligt aan het begin van de Enschedesestraat.

Deze bestaat uit drie delen, waarvan het oudste in 1828 werd aangelegd. Het deel dat gemeentelijk eigendom is maakt een vervallen indruk. Dit deel van de begraafplaats wordt in 2012 opgeknapt en omgevormd tot herdenkingspark.

De particuliere begraafplaats aan de Spoorstraat is gesticht in 1830. De begraafplaats is geheel ommuurd en wordt beperkt opengesteld voor publiek. De monumentale Rode beuk is zeer beeldbepalend.

Op de hoek Goorsestraat-Aert van Nesstraat ligt de Joodse begraafplaats. Deze kleine begraafplaats uit de 18e eeuw wordt omgeven door een wintergroene ligusterhaag. Het terrein is verder open en is begroeid met gras.

De tuin achter het gemeentehuis is een rustige en mooie openbare tuin in het dynamische centrum. Hierin bevinden zich een vijver, een gazon, veel sierlijke heesters en fraaie grote bomen.

Groene linten

Haaksbergen heeft de laatste jaren gewerkt aan doorgaande groene linten in de bebouwde kom. De beplanting van eiken langs het begin van de Goorsestraat en de lindes langs de Hengelosestraat, Enschedesestraat en Buurserstraat zijn hiervan enkele voorbeelden. De groene linten zijn echter nog te gefragmenteerd en de boombeplanting heeft nog onvoldoende omvang om te spreken van doorgaande, dragende groene linten. Door het ontbreken van doorgaande groene linten, is er geen verbinding en samenhang in de groene hoofdstructuur.

De rondwegen om Haaksbergen heen, zijn groene linten door het landschap. Ze liggen op de overgang van bebouwde kom naar buitengebied en zijn ingepast in het landschap. De beplantingssoort en het plantverband sluiten aan bij het omringend landschap. In het kleinschalige Kampenlandschap zijn de wegen beplant met rijen eiken. Daar waar de weg door of langs een es loopt is de weg onbeplant, zoals bijvoorbeeld bij de Honesch. In de natte 'broeken' zijn singels en essen toegepast.

Accentgroen

Haaksbergen heeft relatief veel accentgroen. Bij de invalswegen zijn "sterren" met eenjarigen aanwezig en rotondes zijn ingericht als hoogwaardig accentgroen. Door de grote hoeveelheid accentgroen neemt de "kracht" van een accent af.

De sterren worden als kenmerkend voor Haaksbergen gezien en hoog gewaardeerd. Wel geven inwoners aan dat de sterren niet overal op de juiste plek liggen, waardoor ze onvoldoende zichtbaar zijn.

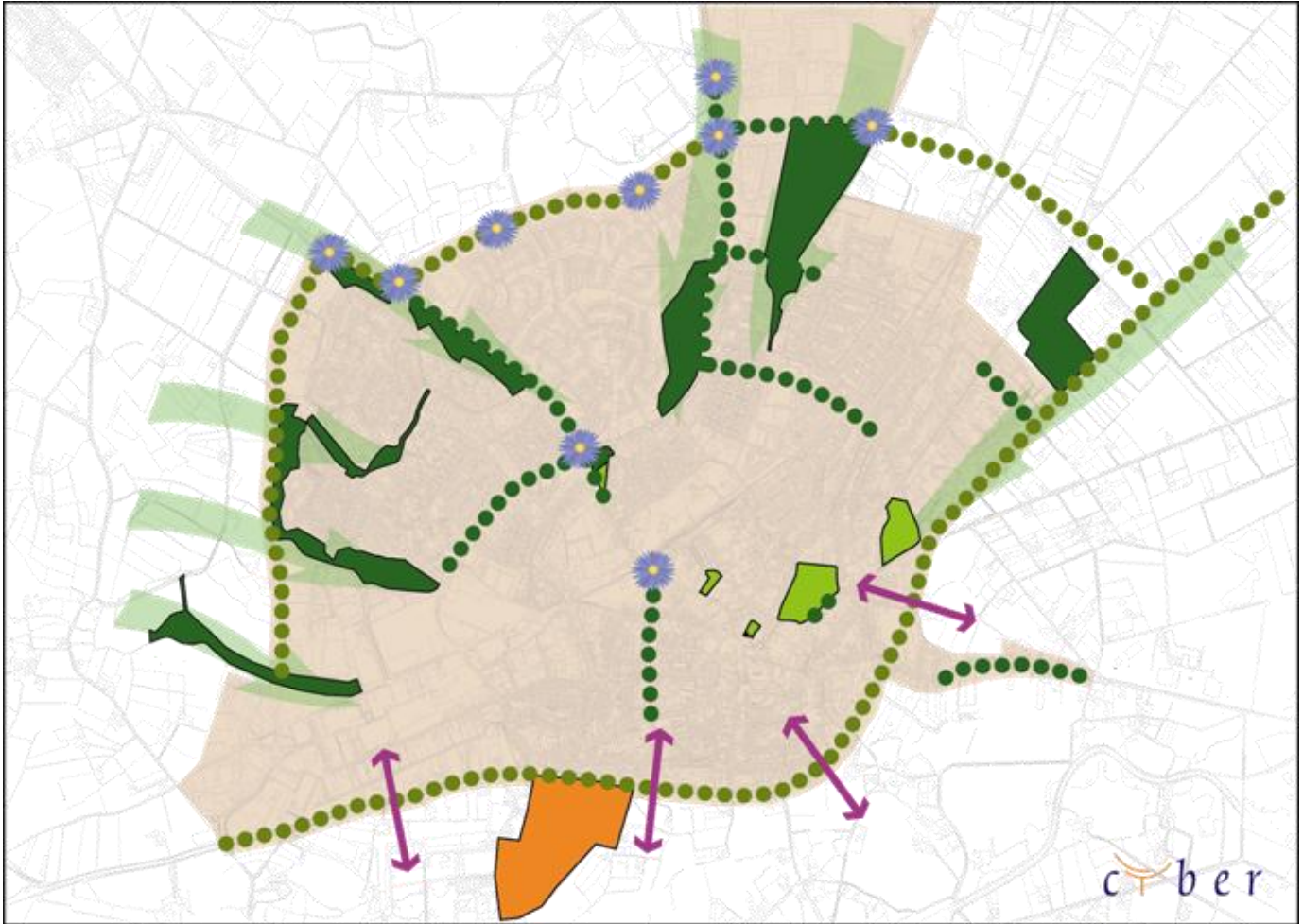
Aan de inrichting van de rotondes als accentgroen ligt geen ruimtelijke visie ten grondslag; "ze zijn zo ingericht omdat het rotondes zijn".

Ook het "Sterrenpark" aan de Hengelosestraat is accentgroen. Dit parkje met hagen in de vorm van sterren ligt enigszins verscholen en heeft geen duidelijke functie.

De entrees van Haaksbergen via de Goorsestraat en Hengelosestraat hebben een herkenbaar dorps karakter door de aanwezigheid van de "groene wiggen" en het accentgroen op de rotondes.

De entree van de Eibergestraat mist die uitstraling, "je valt opeens in het dorp". Ook de entree bij de Enschedesestraat kan worden versterkt.

Legenda analyse groenstructuur

	Groene wiggen en dorpsranden		Parken
	Waardevolle groengebieden		Groene linten
	Rondwegen ingepast in landschap		Accentgroen
	Dorps groen		Zichtlijnen
	Bebouwde kom		

3.2.2 Buurse

Ontwikkeling

Burse kent zijn oorsprong in twee delen. Het noordelijk deel is ontstaan als een esdorp vanuit een groepje boerderijen. Het zuidelijk deel is ontstaan als lintbebouwing langs de Altsteedseweg. Het noordelijk deel is aan de oostkant uitgebreid met woningbouw. Het karakteristieke eslandschap is hierbij deels verloren gegaan.

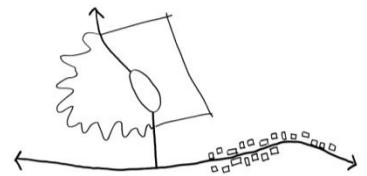
Dorpsgroen

Burse is net als Haaksbergen verweven met het landelijke gebied. De groengebieden aan de rand vormen waardevolle overgangszone van bebouwd naar landelijk gebied.

Het ontstaan van Buurse als twee delen is ook in de hoofdgroenstructuur herkenbaar. Het fietspad en omliggend groen, dat in het verlengde van “de Goorden” ligt, vormt een belangrijke verbinding tussen noord en zuid.

Het noordelijke deel kenmerkt zich door groene linten die het dorp inlopen en overgaan in een open dorpshart met monumentale bomen en een pastorietuin. Het open karakter en het monumentale groen onderstrepen het dorps karakter.

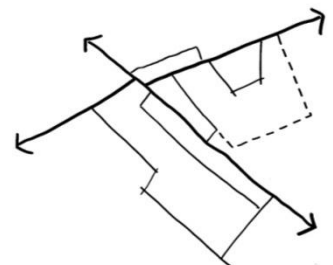
Het zuidelijke deel heeft een minder sterke groenstructuur. De geschakeerde lintbebouwing met tuintjes, hagen en monumentale bomen kan worden versterkt en langs het westelijk deel van de Alsteedseweg ontbreekt een geleidende, dragende boombeplanting. De begraafplaats en de pastorietuin zijn twee cultuurhistorisch waardevolle groengebieden in het zuidelijk deel.

3.2.3 Sint Isidorushoeve

Ontwikkeling

Sint Isidorushoeve is in 1927 ontstaan bij de ontginning van het Kolderveld/Meijerinkveld en is een kleine eeuw oud. Kenmerkend aan Sint Isidorushoeve is de langgerekte, rechthoekige verkaveling. Het is hiermee sterk verbonden met het ontginningslandschap. De kerk markeert centrale punt van het dorp, maar een echt “dorpshart” ontbreekt.

Dorpsgroen

Sint Isidorushoeve is een stenig dorp in een groene omgeving. Op de doorgaande wegen zijn enkele korte lijnfragmenten van laanbeplanting aanwezig, maar van een doorgaande structuur kan niet gesproken worden. Langs de Goorsestraat is een haag aanwezig, maar er ontbreekt een dragende groene boomstructuur. De rotonde bij de kerk is ingericht als hoogwaardig accentgroen. Door de rotonde en het pleintje voor de kerk samen te voegen kan een dorpshart gerealiseerd worden.

3.2.4 Conclusies dorpsgroen

Haaksbergen

Sterk:

- Haaksbergen heeft een herkenbaar dorps karakter en is verweven met het buitengebied:
  - o door groene dorpsranden;
  - o doordat de beplanting van rondwegen om het dorp aansluit bij het omliggend landschap;
  - o doordat groengebieden als wiggen het dorp inlopen aan de noordzijde;
  - o doordat de belangrijke invalswegen een herkenbare dorps uitstraling hebben met eikenbomen, lindebomen, hagen en gras.
  - o zichtlijnen het dorp aan de zuidzijde "visueel verbinden" met het aangrenzende buitengebied.
- De sterren en rotondes met eenjarige zijn kenmerkend accentgroen voor Haaksbergen en worden door inwoners hoog gewaardeerd.
- Park Scholtenhagen en de tuin rondom Villa Blankenborgh, zijn twee recreatief aantrekkelijke parken op loopafstand van het centrum.

Zwak:

- De "groene linten" zijn gefragmenteerd en jong, waardoor de samenhang in de hoofdgroenstructuur (nog) ontbreekt.
- De entree aan de Eibergsestraat is onduidelijk, "je valt opeens in het dorp".
- Park Scholtenhagen en de tuin rondom Villa Blankenborgh liggen op loopafstand van het centrum. Desondanks ervaren inwoners een gebrek aan toegankelijk parkgroen in het centrum.

Bedreiging:

- De ontwikkeling van de N18 vormt een bedreiging voor de hoog gewaardeerde groene overgangszone aan de noord-oostzijde van het dorp.
- Door de verrommeling van de tuin rond Villa Blankenborgh neemt de recreatieve waarde van het park af.

Kans:

- Ontsluiten van de cultuurhistorisch waardevolle “oude begraafplaats” en “particuliere begraafplaats aan de Spoorstraat”..

Buurse

Sterk:

- Buurse is verweven met het buitengebied:
  - o door groene dorpsranden;
  - o wegbeplantingen die groene linten het noordelijk deel “inlopen”;
- Het noordelijk deel heeft een open dorpshart met monumentale bomen en groen in de pastoretuin.
- Het zuidelijk deel heeft een kenmerkende schakering met lintbebouwing, terugvallende tuinen en monumentale bomen;

Kans:

- Zuidzijde verbinden met buitengebied door een geleidende, groene lintbeplanting te realiseren die het dorp inloopt;
- Versterken van de kenmerkende schakering in het zuidelijk deel door het aanbrengen van bomen en (blok)hagen;

Sint Isidorushoeve

Zwak:

- Langs de Goorsestraat ontbreekt een dragende groene boomstructuur;

Kans:

- Realiseren van een dorpshart door een open plein te realiseren voor de kerk, gemarkeerd met bomen, hagen en gras;

3.3 Wijk- en buurtgroen

In deze paragraaf zoomen we in op het wijk- en buurtgroen. We doen dit op het niveau van deelgebieden. We onderscheiden de volgende deelgebieden:

- Centrum
- Woongebieden
- Bedrijventerreinen

3.3.1 Centrum

Omschrijving

Het centrum van Haaksbergen is vrij uitgestrekt en heeft een onduidelijke begrenzing. Grofweg strekt het centrum zich uit tussen de Stationsstraat en de Zeedijk. De markt is het middelpunt van het centrum met de Pancratiuskerk en de aanwezige horeca. Binnen het centrum liggen daarnaast het cultureel en toeristisch belangrijke Theater de Kappen en Museum Buurtspoorweg.

Het centrum vormt het verzamelpunt van winkels met de Spoorstraat als belangrijkste winkelstraat. De vele historische panden en de verharding van gebakken klinkers geven het centrum een dorps karakter.

Groeninrichting

Er is weinig groen in het centrum. Hier en daar staat een boom en in de winkelstraten zijn leiperen en enkele hagen toegepast. De monumentale bomen in de particuliere tuinen en de kleine groene plekken zoals naast het gemeentehuis, zijn daardoor zeer beeldbepalend. De monumentale bomen zijn oud en vatbaar voor zwamaantastingen. Uitval van de monumentale bomen is dan ook een reëel risico. Inwoners opperden dan ook het idee om aanplant van bomen in het centrum te stimuleren met subsidies voor aanplant en onderhoud.

Vergroenen van het centrum door het plaatsen van plantenbakken in samenwerking met ondernemers is een kans. De markt is recent vernieuwd, maar heeft door de beperkte hoeveelheid groen een “stenige uitstraling”.

Momenteel zijn er meerdere braakliggende terreinen. Het is een kans deze terreinen te “benutten” door ze bijvoorbeeld in te zaaien met bloemenmengsels.

3.3.2 Woongebieden

Omschrijving

Woongebieden zijn belangrijk voor de inwoners van de gemeente. Ze wonen en leven er. De druk op de openbare ruimte is er groot vanwege de vele functies: verkeersstromen, parkeerplaatsen, ruimte om te recreëren, hondenuitlaatplekken, speelplekken, waterberging, etc. De woongebieden zijn in verschillende perioden aangelegd en beïnvloed door de maatschappelijke ideeën uit die tijd. Dit zie je terug in de stedenbouwkundige opbouw en de materialisatie. Aangezien het gebruik en de behoeften in grote lijnen gelijk zijn, worden de woongebieden in een structuurpaspoort behandeld.

Groeninrichting

Het groen in de woongebieden is grofweg in te delen in straatgroen en blokgroen. Onder straatgroen verstaan we de kleinere groenvakken en bomen die zich in de straat en meestal tussen de stoep en de weg bevinden. Onder groot groen verstaan we de grotere groenobjecten die vaak een structurerende en/of gebruiksfunctie hebben.

Het groen in de woongebieden sluit aan bij de stedenbouwkundige opbouw van de woongebieden. Hierbij valt op dat het aanbod aan groen in de loop van tijd toeneemt en ruimer van opzet is.

De vroege woongebieden (tot 1950) zoals het dorp en een deel van de Veldmaat, zijn arm aan groen. Het beeld wordt bepaald door kleine groenvakken (snippergroen) en voortuinen. Gebruiksgroen komt er nauwelijks voor. De bomen in de straten hebben weinig ondergrondse groeiruimte.

Ook in de latere woongebieden (jaren 60 en 70), zoals de Zienesch en De Pas zit vrij weinig groen, ook hier wordt het straatbeeld voornamelijk bepaald door de voortuinen. Wel zien we centraal in de wijk gebruiksgroen in grotere objecten.

Vanaf de jaren 70 worden de woongebieden groener. De woongebieden bevatten een mix van objectgroen en straatgroen. We zien veel bomen, bosplantsoen en heestervakken. Ook zijn cultuurhistorische groenelementen zoals de Watersteeg behouden en opgenomen in de stedenbouwkundige structuur. Geleidelijk aan worden minder heesters en bosplantsoen toegepast en zien we meer gazons met watergangen. De meest recente uitbreidingen op de Hassinkbrink bevatten weinig straatgroen en veel objectgroen.

De laatste jaren is veel groen in de oude wijken gerevitaliseerd. Hierbij zijn waar mogelijk de duurdere heestervakken omgevormd naar gazons. Inwoners delen de opvatting dat het omvormen van heestervakken naar

gazon een kans is voor vermindering van de onderhoudskosten. Anderzijds uiten zij hun bezorgdheid, omdat omvorming leidt tot versobering van de openbare ruimte.

De oudere wijken bevatten relatief veel snippergroen. De vele kleine groenvakjes zijn duur in onderhoud en hebben geen gebruikswaarde. Het is een kans om deze vakjes bij herinrichting “in te wisselen” tegen een of enkele grotere groenvakken.

Op enkele plekken in de gemeente zijn zogenoemde “postzegelparkjes” gerealiseerd. Dit zijn plekken, waar de gemeente samen met buurtbewoners een fijne (zit)plek heeft gerealiseerd, waar buurtbewoners elkaar kunnen ontmoeten. Dit soort parkjes verhoogt de sociale cohesie en heeft een positief effect op de leefbaarheid. (zie ook hoofdstuk paragraaf 2.3) Inwoners zijn enthousiast over het realiseren van “postzegelparkjes en zien het als een mogelijke beloning bij “bewonersparticipatie”.

De gemeente heeft in 2002 beleid voor verkoop en verhuur van groen vastgesteld. De uitgangspunten in het beleid zijn redelijk behoudend. Vooral in de woonwijken uit de jaren 80 en 90 zijn her en der groenstroken aanwezig, die voor de beleving en kwaliteit van de openbare ruimte geen meerwaarde, maar volgens de uitgangspunten in het beleid niet verkocht of verhuurd kunnen worden. Aanpassen van het beleid en verkopen/verhuren van deze restgroenstroken is een kans voor besparing op de groenonderhoudskosten, zonder dat dit leidt tot kwaliteitsverlies.

Groen in woongebieden kan uitstekend gecombineerd worden met andere functies, zoals waterberging en spelen. Dit is een landelijke tendens, die in Haaksbergen nog niet veel wordt toegepast. Door functies te combineren ontstaat meerwaarde; $1 + 1 = 3$. Een voorbeeld hierbij is een waterinfiltratievoorziening die is ingericht als natuurlijke speelplek.

3.3.3 Bedrijventerreinen

Omschrijving

Onder dit deelgebied vallen de vier bedrijventerreinen Brammelo, De Greune, Stepelo en 't Varck. Het bedrijventerrein langs de Rietmolenweg in St. Isidorushoeve valt vanwege de beperkte grootte onder woongebieden. Op de bedrijventerreinen bevindt zich een grote diversiteit aan bedrijven, van industrie tot diensten. De bedrijventerreinen zijn functioneel ingericht met grote kavels en brede wegen gericht op een goede bereikbaarheid met vrachtverkeer.

Groeninrichting

Er is weinig groen op de bedrijventerreinen. Het groen ligt voornamelijk tussen de weg en de kavelgrens met de bedrijven. Op de plekken waar meer ruimte is, zien we bomen met gras. Daar waar de ruimte beperkt is zien we opvallend hoogwaardige beplantingsvakken met taxushagen en sierheesters.

3.3.4 Conclusies wijk- en buurtgroen

Centrum

Sterk:

- Enkele monumentale bomen in particuliere tuinen zijn zeer beeldbepalend in het centrum.
- De hagen en leipen in het centrum onderstrepen het dorpse karakter van Haaksbergen;

Zwak:

- Het centrale punt van het dorp, de markt, bevat zeer weinig groen.

Kans:

- Vergroenen van het centrum, door het plaatsen van bloembakken in samenwerking met ondernemers en braakliggende terreinen te benutten door ze bijvoorbeeld in te zaaien met bloemenmengsels.
- Het gebruik van vaste planten in het centrum en op accentplekken stimuleren. Dit zorgt voor een hogere sierwaarde en lagere onderhoudskosten.

Woongebieden

Sterk:

- Elke woonwijk heeft een herkenbare eigen identiteit doordat structuur en groeninrichting door de tijdsgeest zijn ingegeven.
- Jonge woonwijken bevatten veel groot groen dat recreatief toegankelijk is.

Zwak:

- Oude woonwijken zijn arm aan groen. Er is weinig groot groen en het groen dat er is, is voornamelijk versnipperd.

Kans:

- Combineren van functies in het groen van woongebieden leidt tot meerwaarde (bijv. spelen, waterberging, etc.).
- Verminderen van (duur) snippergroen bij herinrichting van woonstraten.
- "Overbodig" siergroen omvormen tot gazon of verharding.
- Aanpassen van het beleid en verkopen/verhuren van restgroenstroken is een kans voor besparing op de groenonderhoudskosten, zonder dat dit leidt tot kwaliteitsverlies.
- Realiseren van meer postzegelparkjes in de woonwijken met recreatieve en sociale meerwaarde;

Bedreiging:

- De druk op de openbare ruimte is groot. De groeiende vraag naar parkeerruimte is een bedreiging voor het groen in woongebieden.

Bedrijventerreinen

Kans:

- Versoberen van het groen op bedrijventerreinen is een kans voor vermindering van de onderhoudskosten.

3.4 Beheer

In deze paragraaf analyseren we de inrichting en het beheer van het groen. We beschrijven achtereenvolgens:

- Beheerkwaliteit;
- Natuurlijk groen;
- Groenadoptie.

3.4.1 Beheerkwaliteit

Om de kwaliteit van het beheer in beeld te brengen heeft Cyber Adviseurs een kwaliteitstoets uitgevoerd. De kwaliteit is in beeld gebracht op basis van normen van het CROW. Dit zijn landelijk gehanteerde kwaliteitsnormen, variërend van A+ (hoogste niveau) tot D (het laagste niveau). De overige niveaus (A, B en C) liggen er tussenin. De niveaus kunnen als volgt omschreven worden:

A+	Zeer goed	Nagenoeg ongeschonden
A	Goed	Mooi en comfortabel
B	Voldoende	Functioneel
C	Matig	Onrustig beeld, discomfort of enige vorm van hinder
D	Te slecht	Kapitaalvernietiging, uitlokking van vernieling, functieverlies, juridische aansprakelijkheid of sociale onveiligheid

Aanvullend aan de kwaliteitstoets zijn de bestekken en werkbeschrijvingen geanalyseerd. Onderstaande tabel toont de resultaten van de kwaliteitstoets en onderhoudsanalyse voor de gehele gemeente. De kleur geeft aan in hoeverre de gemeten kwaliteit voorkomt.

Komt zeer veel voor
  Komt voor
  Komt beperkt voor
  Komt zeer beperkt voor

BEHEERKwaliteit TOTAAL	Kwaliteitsindicatie				
Criterium	A+	A	B	C	D
Staat sierplantsoen					
Overgroei sierplantsoen langs gras en verharding					
Staat bosplantsoen					
Overgroei bosplantsoen langs gras en verharding					
Staat haag					
Onkruid in beplanting					
Staat boom					
Opkroonhoogte boom					
Snoeibeeld bomen					
Staat gazon					
Maaibeeld gazon					
Staat ruw gras en bermen					
Zwerfafval in groen					

De beheer kwaliteit in Haaksbergen is redelijk hoog: gemiddeld scoort de gemeente een A-B kwaliteit met op enkele beeldmeetlatten negatieve uitschieters op C en D niveau. 'Het is erg netjes'.

Er is geen verschil in de beheer kwaliteit tussen gebieden (centrum, woongebieden, etc.) gemeten. Het is een kans om de beheer kwaliteit te differentiëren en beter aan te laten sluiten bij de functie en het gebruik van een gebied. Een voorbeeld hiervan is een hogere kwaliteit in het centrum en een minder hoge beheer kwaliteit op bedrijventerreinen. Er is ook geen verschil gemeten in de beheer kwaliteit tussen dorpen en wijken. Inwoners ervaren dit verschil wel. Het verdient dan ook een aanbeveling om in het groeiseizoen nogmaals de beheer kwaliteit te meten.

In de kwaliteitstoets valt op dat vooral het dagelijks onderhoud, zoals onkruidbeheersing, maaien gazons en randsnoei van heesters, hoog scoort.

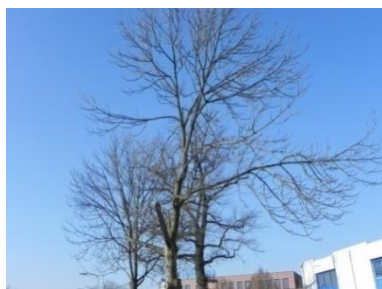
De technische staat van bomen en sierplantsoen daarentegen glijd af tot een zorgelijk niveau. Een groot deel van de bomen heeft snoeiachterstand. Vooral de jongere bomen (<25 jaar) hebben grote snoeiachterstanden. Er zit te veel (dik) hout in de tijdelijke kroon en probleemtakken worden niet tijdig verwijderd. Hierdoor ontstaan er grote snoeiwonden als de bomen op latere leeftijd opgekroond moeten worden, omdat ze de doorgang belemmeren. Er is sprake van kapitaalvernietiging en een bedreiging voor de lange termijn (duurzaamheid).

Als een vergelijking wordt gelegd met houten kozijnen, kan je stellen dat de kozijnen netjes schoon zijn, maar als gevolg van achterstand in het schilderwerk beginnen te rotten!

De technische staat van sierplantsoenen glijd af, doordat planten die afsterven niet worden vervangen en oude vakken niet tijdig worden gerenoveerd. De vakken met "zwart zand" vragen intensief onderhoud bij het beheersen van onkruid.

De technische staat en vitaliteit van bomen in het centrum en in de oude woongebieden staat onder druk door de beperkte ondergrondse groeiruimte. De bomen staan in de verharding en worden regelmatig beschadigd bij werkzaamheden aan kabels en leidingen. Het is belangrijk bij het planten van bomen voldoende groeiruimte te realiseren, zodat de bomen goed kunnen groeien.

Gekeken naar de bomen valt tevens op dat er op sommige locaties meer bomen staan, dan voor het beeld gewenst en nodig is. Het is een kans om bij reconstructies het aantal bomen te verminderen en te kiezen voor kwaliteit en goede, ruime groeiplaatsen.

3.4.2 Natuurlijk groen

Tijdens de workshops is gebleken dat het groen in de gemeente Haaksbergen sterk cultureel is ingericht en wordt beheerd. Er is een roep om meer ecologisch groen, zodat er meer diversiteit in het groen in de openbare ruimte zal ontstaan. Inwoners zien ecologisch groen(beheer) als kans om meer diversiteit te realiseren in de dorpsranden en groene wiggen.

3.4.3 Groenadoptie

Gemeente en inwoners zien kansen voor groenadoptie door ondernemers en inwoners.

Groenadoptie door inwoners

In woongebieden is bewonersparticipatie in de vorm van groenadoptie een goede manier om de cohesie en betrokkenheid in een buurt te vergroten. Mensen houden samen de buurt netjes, leren elkaar kennen en voelen zich verantwoordelijk. Landelijke ervaringen leren dat groenadoptie door inwoners niet tot nauwelijks financieel voordeel oplevert. Dit komt doordat inwoners van de gemeente begeleiding en een tegenprestatie/beloning verwachten. Ook blijkt het moeilijk om groenadoptie door bewoners ook op lange termijn te continueren, waardoor groenvakken na 5-7 jaar vaak weer bij de gemeente in beheer komen.

Het onderhoud door bewoners zou kunnen worden gestimuleerd door organisatie van een wedstrijd; "wie onderhoudt het mooiste plantsoen?"

Groenadoptie door ondernemers

Op de bedrijventerreinen zijn ondernemers ook nu al betrokken bij openbare ruimte via parkmanagement. De bedrijven dragen bij in de kosten van het beheer en onderhoud, waardoor het onderhoud op een hoger niveau uitgevoerd kan worden.

Er zijn echter meer mogelijkheden voor adoptie van groen door ondernemers. Er zijn inmiddels meerdere gemeenten waar "zichtgroen" zoals rotondes wordt onderhouden door hoveniers. De hoveniers nemen het onderhoud voor hun rekeningen en mogen als tegenprestatie reclame-uitingen plaatsen. Inwoners zien onderhoud van "zichtgroen" door hoveniers als kans, maar vinden het belangrijk dat er duidelijke kaders worden gesteld, zodat de reclame-uitingen binnen de perken blijven.

3.4.4 Conclusies beheer

Sterk:

- Haaksbergen heeft een redelijk hoge beheerkwaliteit.
- Haaksbergen heeft een hoge verzorgingsgraad (onkruid, gazons, randensnoei, etc.). Het is erg netjes.
- Er is geen verschil in de beheerkwaliteit tussen gebieden (centrum, woongebieden, etc.) en de dorpen.
- Ondernemers zijn betrokken bij de openbare ruimte op bedrijventerreinen via parkmanagement en dragen bij in de kosten van het beheer en onderhoud.

Zwak:

- De technische staat en vitaliteit van veel bomen in het centrum en in de oude woongebieden is verminderd en staat onder druk, door de beperkte ondergrondse groeiruimte.

Bedreiging:

- Technische staat van beplantingen glijdt af (staat sierplantsoen, snoeibeeld bomen). Er is sprake van kapitaalsvernietiging en een bedreiging voor de kwaliteit van het groen op de lange termijn (duurzaamheid).

Kans:

- Meer homogeniteit in beheerkwaliteit is een kans om efficiënt om te gaan met de middelen.
- Differentiëren van de beheerkwaliteit aansluitend bij de functie en het gebruik van een gebied voor een gerichte inzet van middelen.
- Pleksgewijs kan bij reconstructies met minder bomen hetzelfde beeld bereikt worden. Dit is een kans voor besparing op de onderhoudskosten.
- Ecologisch groen(beheer) is een kans om meer diversiteit te realiseren in de dorpsranden en groene wiggen.
- Groenadoptie door inwoners is een kans om de sociale cohesie in een buurt te versterken.
- Groenadoptie van "zichtgroen" door hoveniers is een kans om de kwaliteit te behouden en de onderhoudskosten te verminderen.

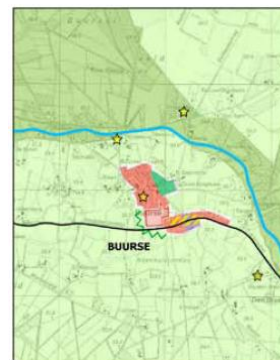
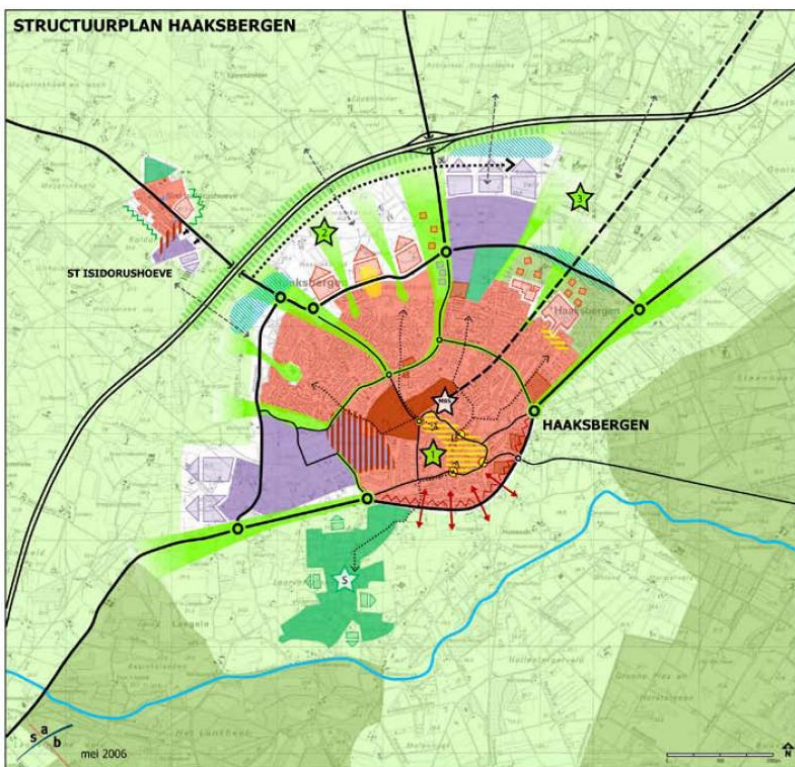
3.5 Bestaand beleid

Deze paragraaf beschrijft de voor de openbare ruimte relevante beleidsuitgangspunten.

Structuurplan Haaksbergen 2015

Het structuurplan heeft tot doel op de langere termijn richting te geven aan de ruimtelijke ontwikkeling van het stedelijk gebied van de gemeente Haaksbergen. Het plan bevat een “structuurbeeld 2015” op kaart en beschrijft de uitvoering van het structuurplan in projecten. Het plan bevat enkele duidelijke uitgangspunten ten aanzien van groen:

- Haaksbergen is een groene gemeente met toeristisch-recreatieve betekenis. De gemeente acht dit een waardevol imago en wil dat behouden en verder uitbouwen.
- De gemeente streeft in het centrum naar meer (en toegankelijk) groen. Het aanwezige groen mag niet verloren gaan en bij herstructurering moet gekeken worden naar de mogelijkheden om groen toe te voegen.
- Realiseren van groene wiggens langs de invalswegen om het groene imago van Haaksbergen te ondersteunen. In potentie zijn deze wiggens vaak al aanwezig. De wiggens geven een duidelijke identiteit aan de entrees van en zorgen voor een groen netwerk dat vanuit het landelijk gebied in de kern doordringt. Vanuit elke wijk is de groene ruimte dan snel bereikbaar en het beeld van “de ster van Twente” wordt ermee ondersteund.

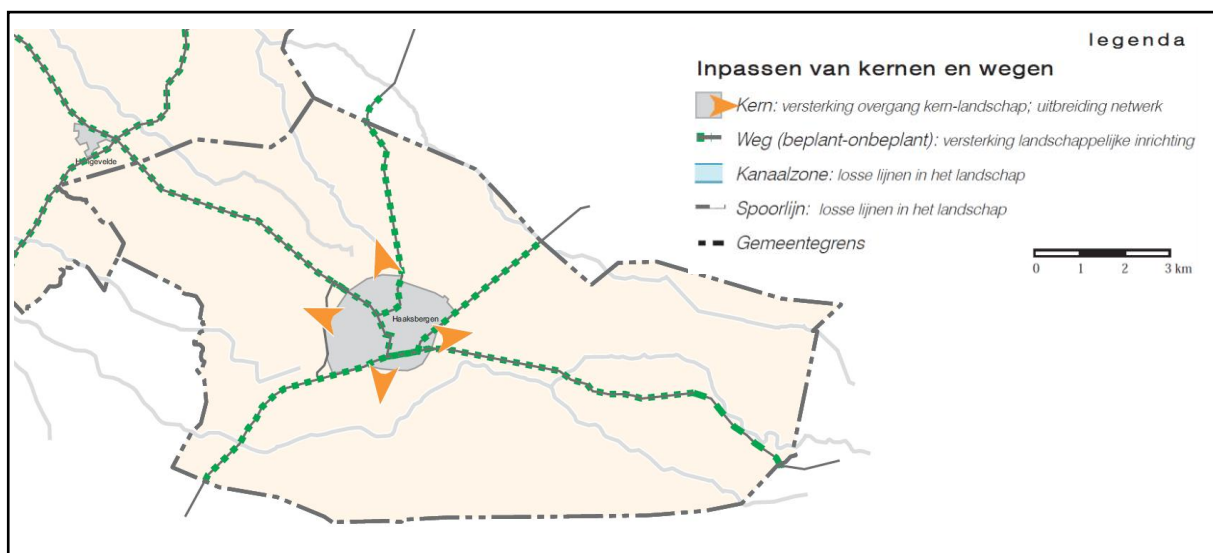

Landschapontwikkelingsplan Haaksbergen en Hof van Twente

Het Landschapontwikkelingsplan Haaksbergen & Hof van Twente geeft een samenhangende visie op landschapskwaliteit en de bouwstenen en inrichtingsprincipes aan voor landschapontwikkeling. Het plan dient bovendien als leidraad voor de rol en werkwijze van de beide samenwerkende gemeenten om deze visie te realiseren door middel van concrete projecten.

Er zijn vier thema's beschreven voor de ontwikkeling van het landschap. Het thema "inpassen van kernen en routes" heeft een duidelijke relatie met het groen in de kernen. Voor dit thema zijn de volgende maatregelen benoemd:

- Landschappelijke inpassing randen van kernen
- Inrichting overgang kern-buitengebied
- Inrichting recreatieve stadsranden en uitloopgebied

Beleidsrapport Groenbeheer; "Beheren is vooruitzien"

In 2004 is het beleidsrapport Groenbeheer opgesteld. Deze nota, die in februari 2006 door de raad is vastgesteld, had als doel: inzicht geven in de uitgangspunten en totale beheerkosten van het openbaar groen van de gemeente Haaksbergen. Een tweede doelstelling was het vergelijken tussen de benodigde en de beschikbare financiële middelen. Hierbij is toen uitgegaan van het nog altijd geldende onderhoudsniveau, dat overeenkomt met het basisniveau. Daarnaast ging men uit van het traditionele beheer, dat wil zeggen dat er bij het onderhoud gebruik gemaakt wordt van bestrijdingsmiddelen op de verharding en in de beplantingsvakken.

Het rapport gaat niet in op de inrichting van plantsoenen of gewenste /ongewenste wijzigingen hierin. Het traditionele groenbeheer (met gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen) en de hoeveelheden per 1-12-2004 vormden een uitgangspunt. Arealuitbreidingen werden vanaf

2006 jaarlijks meegenomen, op basis van de normbedragen die gelden voor basisonderhoud. Hiervoor werd het rapport geactualiseerd. Door het wegvallen van chemische bestrijdingsmiddelen en een tekort van rond de 50 % van het onderhoudsbudget vallen de belangrijkste uitgangspunten weg. De overige bruikbare uitgangspunten worden meegenomen als basis voor de groenvisie.

Structuurgroenkaart en uitgangspunten voor verkoop van groen

De raad stelde op 30 januari 2002 de Structuurgroenkaart en de geactualiseerde uitgangspunten voor de uitgifte van openbaar groen vast. Op deze zogenaamde structuurgroenkaart valt af te lezen welk plantsoen de gemeente absoluut in eigendom wil houden en welk plantsoen verkocht of verhuurd kan worden. Het ziet er naar uit dat we meer groenstroken zullen moeten verkopen dan het huidige beleid toestaat en mogelijk ook voor een andere prijs. Willen we dit beleid wijzigen dan is het handig te weten welk groen we willen verkopen en welk groen absoluut niet. Daar kan ons de groenvisie een antwoord opgeven. Vervolgens zullen de huidige structuurgroenkaart en de uitgangspunten voor verkoop groen herzien moeten worden.

4 Visie

Dit hoofdstuk beschrijft de visie op de groenstructuur in de gemeente Haaksbergen.

4.1 Groenvisie

De visie is een vertaling van bovenliggend beleid en de bevindingen uit de workshops en de veldverkenning. De groenvisie wordt hieronder in thema's uiteengezet.

Dorpen verweven met het landelijk gebied

Haaksbergen, Buurse en Sint Isidorushoeve zijn dorpen ingebed in het groen en verweven met het buitengebied. Groene dorpsranden, groene wiggen langs de invalswegen en dorpse groenelementen, zoals inheemse beplantingen en hagen, geven de dorpen een gezicht en karakter. Een karakter dat sterk wordt gewaardeerd door de inwoners van de dorpen. Het is wenselijk het dorpse karakter te behouden en waar mogelijk te versterken.

Voldoende beleefbaar groen

Groen biedt ruimte voor passieve en actieve recreatie. Dit beleefbare gebruiksgroen is van grote waarde voor leefbaarheid en gezondheid (zie hoofdstuk 2) Voorwaarde is wel dat er voldoende groen is, van voldoende omvang en dat het toegankelijk is.

Voldoende divers groen en wijken met een eigen identiteit

Inwoners wensen groen met voldoende diversiteit. Diversiteit tussen wijken maar ook in het groen. Diversiteit vergroot de belevingswaarde. Ook de natuur heeft baat bij diversiteit. Diversiteit in opbouw van het groen, diversiteit in functies en diversiteit in soorten.

Elke wijk heeft door het moment van aanleg eigen karakteristieke elementen. Deze elementen geven de wijk zijn eigen identiteit. Het maakt de wijk voor inwoners herkenbaar en vertrouwt. Het is belangrijk de identiteit van een wijk te bepalen en samen met inwoners te behouden.

Duurzaam groen

Met duurzaam wordt bedoeld: op lange termijn in stand te houden met efficiënte en effectieve inzet van ruimte en middelen. Dat wil zeggen combineren van functies, het juiste groen, op de juiste plaats en efficiënt beheer.

Uitgangspunten zijn:

- Combineren van functies geeft meerwaarde.
- Kwaliteit gaat boven kwantiteit. (liever een goede boom, dan twee slecht groeiende)
- Tijdig grootonderhoud en tijdige renovatie voorkomen kapitaalvernietiging en grote investeringen op de lange termijn.
- Beheerkwaliteit aansluitend bij de functie en het gebruik van een gebied.

Samenwerken aan groen

Leefbare, groene dorpen zijn in ieders belang en zijn een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Gemeente Haaksbergen wil daarom graag samen met inwoners en ondernemers werken aan het groen. Samenwerken zorgt voor betrokkenheid en saamhorigheid. Bewoners onderhouden plantsoenen in hun buurt, bedrijven / hoveniers participeren in het onderhoud op het bedrijventerrein en adopteren zichtgroen. Samen houden we de dorpen groen!

4.2 Speerpunten

De visie kan gerealiseerd worden door uitvoering te geven aan speerpunten. We behandelen de speerpunten per thema. De ruimtelijke speerpunten staan weergegeven op de kaarten op pagina 44.

Dorpen verweven met het landelijk gebied

Haaksbergen

- *Groene wiggen behouden*
De groene wiggen vormen belangrijke groengebieden op de grens van dorp en buitengebied. Ze maken het landelijke gebied tot diep in het dorp voelbaar.
- *Groene linten behouden en ontwikkelen*
Door het realiseren van doorgaande boomstructuren langs de invalswegen en rondwegen, vormen deze wegen de verbindende groene linten tussen buitengebied en centrum. Door onder de boomstructuur gras en/of hagen aan te brengen wordt het dorps karakter versterkt.
- *Landschappelijk karakter van rondwegen om het dorp behouden*
De rondwegen om het dorp zijn beplant met groen dat aansluit bij het omliggende landschap en vormen de overgang tussen dorp en buitengebied.
- *Behouden en ontwikkelingen van accentgroen*
De sterren en rotondes langs de invalswegen en rondwegen in de bebouwde kom zijn hooggewaardeerd accentgroen. Ze markeren de entrees naar de dorpen en wijken.
De entree aan de Eibergsestraat heeft geen dorps karakter en ook de entree aan de Enschedesestraat kan verbeterd worden met accentgroen met een meer dorps inrichting. De entrees blijven gemarkeerd met de voor gemeente Haaksbergen kenmerkende “sterren”.
- *Vergroenen van het centrum met dorps groen*
Het centrum van Haaksbergen wordt ervaren als stenig en weinig groen. Het is wenselijk het centrum te vergroenen met dorps groen zoals hagen vaste planten en eenjarigen.
De monumentale bomen die in het centrum staan zijn beeldbepalend. Het is wenselijk dit beeld ook in de toekomst te behouden. Momenteel zijn er meerdere braakliggende terreinen in het centrum. Het is een kans deze terreinen te “benutten” door ze bijvoorbeeld in te zaaien met bloemenmengsels.
- *Zichtlijnen behouden*
Zichtlijnen aan de zuidzijde van Haaksbergen verbinden het dorp met het aangrenzende buitengebied.

Buurse:

- *Groenstructuur en dorps karakter in noordelijk deel van Buurse behouden.*

Het noordelijk deel van Buurse heeft een herkenbare sterke groenstructuur met groene inlopende lintbeplantingen en dorps groen in de vorm van de pastoretuin en de monumentale bomen.

- *Groenstructuur en dorps karakter in zuidelijk deel van Buurse versterken*

De groenstructuur in het zuidelijk deel van Buurse kan versterkt worden door een verbindende laanbeplanting aan te brengen vanuit het buitengebied het dorp in en de dorpse schakering in het dorp te versterken door het aanbrengen van bomen en hagen in een continue verspringend verband.

Sint Isidorushoeve:

- *Goorsestraat en Beckummerweg inrichten als groene linten*

Sint Isidorushoeve mist een dragende groene structuur. Door een boombeplanting te realiseren langs de Goorsestraat en de Beckummerweg ontstaan dragende groene linten.

- *Realiseren dorps hart*

Sint Isidorushoeve mist een dorps hart. Dit kan verholpen worden door (visueel) een open plein te realiseren bij de kerk, gemarkeerd met accentgroen.

Voldoende beleefbaar groen

- *Voldoende toegankelijk groen in het centrum van Haaksbergen*

Centraal in Haaksbergen liggen twee parken. Desondanks missen inwoners toegankelijk groen centraal in Haaksbergen. Het is wenselijk te onderzoeken of en zo ja hoe de parken beter benut kunnen worden. Als dit onvoldoende oplevert is het wenselijk bij inbreidingsplannen de mogelijkheden voor toegankelijk groen in centrum te onderzoeken.

- *Voldoende gebruiksgroen in woongebieden*

In de jonge woonwijken is bij aanleg voldoende gebruiksgroen gerealiseerd. In de oude wijken is hier echter geen rekening mee gehouden. In die wijken is onvoldoende gebruiksgroen aanwezig. Het is wenselijk bij herinrichting en inbreiding de mogelijkheden tot het realiseren van gebruiksgroen te onderzoeken.

- *Realiseren van postzegelparkjes*

Postzegelparkjes geven groen recreatieve meerwaarde. In postzegelparkjes ontmoeten buurtbewoners elkaar. De parkjes hebben een positief effect op de sociale cohesie en leefbaarheid (zie ook hoofdstuk paragraaf 2.3). De gemeente staat positief tegenover initiatieven vanuit de bewoners, en faciliteert waar mogelijk.

- *Recreatief benutten groene dorpsranden en wiggen*
De groene dorpsranden en wiggen worden hoog gewaardeerd. Door het realiseren van “ommetjes” kan het gebied optimaal benut worden. De gemeente staat positief tegenover initiatieven en faciliteert waar mogelijk. Hiervoor kan een studie naar de mogelijkheden gedaan worden, welke wellicht via een studieopdracht uitgevoerd kan worden.
- *Benutten van cultuurhistorisch waardevolle groengebieden*
De meeste inwoners en bezoekers van Haaksbergen hebben geen weet van de bijzondere cultuurhistorische groengebieden die de gemeente rijk is. Het is wenselijk de potentie van de gebieden te benutten door de gebieden toegankelijk te maken voor publiek.

Voldoende divers groen

- *Ecologisch groen(beheer) in dorpsranden en groene wiggen*
De dorpsranden vormen en groene wiggen vormen de overgang tussen bebouwde kom en landelijk gebied. Ecologisch groen(beheer) in deze gebieden vergroot de beleving en heeft positieve invloed op de biodiversiteit.
- *Behouden van diversiteit tussen en in wijken*
De financiële middelen staan onder druk. Omvormen van groen is financieel gezien een kans, maar vormt tevens een bedreiging voor de diversiteit. Het is belangrijk voldoende diversiteit in en tussen wijken te houden.
- *Toepassen van groen met ecologische en recreatieve meerwaarde*
Bij (her)inrichting van groen worden daar waar de situatie dit toelaat soorten worden aangeplant die zowel een ecologische als recreatieve meerwaarde hebben.

Duurzaam groen

- *Het juiste groen op de juiste plek*
Effectieve inzet van financiële middelen betekent ook keuzes maken in het toe te passen groen. Van groen in de dorpsranden wordt een andere inrichting en beheer verwacht dan van het groen in het centrum. Zie onderstaande tabel en de uitwerking in bijlage 1 “Beleidspassen”.

Gebiedstype	Inrichtingskwaliteit			Beheerkwaliteit				
	Sober	Functioneel	Hoogwaardig	A+	A	B	C	D
Groene wiggen	x						x	
Parken		x	x			x		
Groene linten		x				x		
Accentgroen			x		x			
Centrum			x		x			
Woongebieden		x				x		
Bedrijventerrein	x	x					x	

- *Verminderen van snippergroen door verkoop / verhuur of omvorming*
In de gehele gemeente komen kleine groenstroken voor welke zonder ‘belevingsverlies’ omgevormd, gebundeld kunnen worden tot grotere groenvlakken of verkocht / verhuurd kunnen worden. Omvorming, bundelen of verkopen / verhuren van groenstroken levert een besparing op kosten van het groenonderhoud.
- *Minder bomen meer kwaliteit*
Bij herinrichting van groen vormt een duurzame inrichting het uitgangspunt. De bomen worden geplant in een goede groeiplaats. Het aantal bomen wordt afgestemd op de groeiplaats en het te beogen ruimtelijk effect.
- *Tijdig grootonderhoud en tijdige renovatie*
Door tijdig grootonderhoud uit te voeren en te renoveren wordt kapitaalvernietiging en grote investeringen op lange termijn voorkomen. Bomen dienen vaker en beter gesnoeid te worden en sierplantsoenen dienen tijdig gerenoveerd te worden.
- *Integreren van functies*
Door functies in het groen te integreren wordt de druk op de openbare ruimte verminderd en worden kansen voor meerwaarde benut. Dit is vooral kansrijk bij combinatie van waterberging, spelen en groen.
- *Gedifferentieerd beheer en inrichting*
Elk gebied heeft zijn eigen functie en gebruik. Een centrum vraagt een andere inrichting en beheer dan een bedrijventerrein. Dat geldt ook voor het groen. Door inrichting en beheer op elkaar af te stemmen en aan te laten sluiten bij functie en gebruik kan een gerichte en effectieve inzet van middelen worden gerealiseerd. De inrichting- en beheeruitgangspunten zijn voor elke gebied visueel uitgewerkt in een beleidspaspoort. De beleidspaspoorten zijn omschreven in bijlage 1.
- *Homogeniteit kwaliteitsniveau op beheeronderdelen*
Door meer homogeniteit in beheerkwaliteit op de beheeronderdelen kan efficiënter worden omgegaan met de middelen.

Samenwerken aan groen

- *Groenadoptie door bewoners*
Samenwerken zorgt voor betrokkenheid en saamhorigheid. Bewoners onderhouden plantsoenen in hun buurt. Het is van belang dat er duidelijke spelregels worden opgesteld voor adoptie van groen. Groenadoptie levert voornamelijk sociale voordelen op. Financieel voordeel is er niet tot nauwelijks.
- *Parkmanagement op bedrijventerreinen*
Op de bedrijventerreinen zijn ondernemers ook nu al betrokken bij openbare ruimte via parkmanagement. De bedrijven dragen bij in de kosten van het beheer en onderhoud, waardoor het onderhoud op een hoger niveau uitgevoerd kan worden. Het is wenselijk het parkmanagement te behouden. Het parkmanagement levert geen financieel voordeel op.
- *Adoptie van “zichtgroen” door bedrijven*
Er zijn diverse gemeenten waar “zichtgroen” wordt onderhouden door bedrijven. De bedrijven nemen het onderhoud voor hun rekeningen en mogen als tegenprestatie reclame-uitingen plaatsen. Dit is een kans om kwaliteit te behouden en de onderhoudskosten te verminderen. Wel is het belangrijk duidelijke spelregels op te stellen over inrichting en reclame. Adoptie van zichtgroen door bedrijven levert beperkt financieel voordeel op.

Legenda visie groenstructuur

	Groene wiggens en dorpsranden behouden en versterken		Parken behouden en ontwikkelen
	Waardevolle groengebieden behouden en versterken		Groene linten behouden en ontwikkelen
	Rondwegen ingepast in landschap behouden		Accentgroen behouden en ontwikkelen
	Dorps groen behouden en ontwikkelen		Zichtlijnen behouden
	Bebouwde kom		

Bijlage 1: beleidspaspoorten

In de analyse hebben we geconstateerd dat er onderscheid is tussen dorpsgroen en wijkgroen. Dorpsgroen is het groen dat op een functie heeft voor het gehele dorp. Het dorpsgroen is ingedeeld in de onderdelen, groene wiggen, parken, cultuurhistorisch waardevolle groengebieden, groene linten en accentgroen

Wijk- en buurtgroen is het groen dat van belang is voor de wijk, buurt- en of straat, maar niet voor het dorp en andere wijken (zie paragraaf 3.1). De inrichting en het beheer van het groen moeten aansluiten bij de functie en het gebruik van het gebied. We onderscheiden centrum, woongebieden en bedrijventerreinen.

In deze paragraaf werken we de visie en speerpunten uit tot concrete uitgangspunten voor inrichting en beheer. We doen dit voor het dorpsgroen per onderdeel en voor het wijk- en buurtgroen per gebied. Voor de cultuurhistorisch waardevolle groengebieden wordt geen apart paspoort uitgewerkt. Dit groen wordt ingericht en beheerd aansluitend bij het gebied waarin het ligt.

Groene wiggen

Kernwoorden	
‘natuurlijk’	‘toegankelijk’
‘beleefbaar’	
	
	
Visie	
<p>De groene wiggen maken het buitengebied tot diep in het dorp voelbaar en brengen de natuur het dorp in. Ze dienen beleefbaar en toegankelijk te zijn en ruimte te bieden voor actieve en passieve recreatie. Het groen heeft een natuurlijke, landelijke uitrusting. Het aanwezige (cultuur)historisch groen wordt behouden en waar mogelijk versterkt.</p>	
Inrichting	Beheer
<ul style="list-style-type: none"> - Natuurlijk, landelijk groen zoals bomen, bosplantsoen en lang gras. 	<ul style="list-style-type: none"> - Ecologisch beheer. - Het groen is beperkt beschadigd en ziet er redelijk uit (kwaliteitsniveau C).

Parken

Kernwoorden		
<p>‘gebruiksgroen’</p> <p>‘recreatief aantrekkelijk’</p> <p>‘diversiteit’</p>		
		
Visie		
<p>De parken zijn recreatieve groengebieden in en aan de rand van het dorp. Een park moet iets te bieden hebben, waardoor inwoners er naar toe komen. Bijvoorbeeld gazons om op te spelen, kleurrijke planten om naar te kijken en lang gras om door te struinen. Een park moet uitnodigend, beleefbaar en aantrekkelijk om te verblijven zijn. Het groen kan zowel cultureel als natuurlijk zijn. Het draait om diversiteit in een goede zonering. De parken dienen netjes en schoon te zijn.</p>		
Inrichting	Beheer	
<ul style="list-style-type: none"> - Natuurlijk en cultureel groen in een goede zonering. - Beplantingen met een hoge sierwaarde, in de vorm van diversiteit in beplantingen, besdracht, bloei, etc. - Gazons en lang gras met bomen en bosplantsoen om in te spelen, op te zitten en door te struinen. 	<ul style="list-style-type: none"> - Het groen is redelijk compleet en vitaal en ziet er redelijk netjes uit (kwaliteitsniveau B). - Ecologisch beheer aansluitend bij de inrichting en functie. 	

Groene linten

Kernwoorden	
<p>‘robuust aan de rand’ ‘dorps in de kern’ ‘functioneel’ ‘herkenbaar’</p>	
	
Visie	
<p>De groene linten vormen de belangrijkste verbindingswegen in en door het dorp en verbinden het buitengebied met het dorp en het centrum. Ze zijn herkenbaar en zijn functioneel ingericht om ruimte te bieden aan het verkeer. De uitstraling van het groen sluit aan bij de omgeving en vormt een geleidelijke overgang van dorp naar buitengebied. Dit betekent dorps groen in de kern dat aan de dorpsranden overvloeit in groen met een meer natuurlijk en robuust karakter.</p>	
Inrichting	Beheer
<ul style="list-style-type: none"> - Uniformiteit en herkenbaarheid in boomstructuren. - Dorps groen in de kern met bomen, hagen vaste planten en gazon. - Robuust natuurlijk groen aan de randen met bomen, lang gras en bosplantsoen. 	<ul style="list-style-type: none"> - Het groen is redelijk compleet en vitaal en ziet er redelijk netjes uit (kwaliteitsniveau B). - Geen ecologisch beheer in het dorp, wel aan de randen.

Accentgroen

Kernwoorden	
‘hoogwaardig’	‘Wow-factor’
‘onderscheidend’	
	
	
Visie	
<p>Accentgroen onderscheidt zich en maakt van de plek waar het staat iets bijzonders. De belangrijkste functie van het groen is dan ook verfraaiing van de openbare ruimte. Het groen heeft grote sierwaarde en ziet er netjes uit en onderscheidt zich daarmee zowel qua inrichting als beheer van de omgeving.</p>	
Inrichting	Beheer
<ul style="list-style-type: none"> – Hoogwaardig groen met grote sierwaarde. – Hier worden planten toegepast met een sterke bloei en / of vruchtdracht. Voorbeelden daarvan zijn de éénjarigen, vaste planten, rozen en hagen. 	<ul style="list-style-type: none"> – Het groen is compleet, vitaal en ziet er netjes uit (kwaliteitsniveau A). – Geen ecologisch beheer.

Centrum

Kernwoorden		
'uitstraling'		
'hoge beeldkwaliteit'		
'visitekaartje'		
		
Visie		
<p>Het centrum vormt het visitekaartje van het dorp. Groen heeft als functie aankleding en verfraaiing en heeft dan ook een hoogwaardige uitstraling met een dorps karakter. Cultuurhistorische elementen worden behouden en waar mogelijk ontsloten.</p>		
Inrichting	Beheer	
<ul style="list-style-type: none"> - Dorps groen met een hoge sierwaarde zoals (lei)bomen, bloembakken, hagen, vaste planten en éénjarigen.	<ul style="list-style-type: none"> - Het groen is compleet, vitaal en ziet er netjes uit (kwaliteitsniveau A). - Geen ecologisch beheer.	

Woongebieden

Kernwoorden	
‘eigen identiteit’	‘functioneel’
‘robuust’	
	
	
Visie	
<p>Het groen in woongebieden bestaat uit gebruiksgroen en straatgroen. Het gebruiksgroen is het grotere groen waar kinderen kunnen spelen en inwoners kunnen recreëren, maar ook postzegelparkjes vallen hieronder. Gebruiksgroen is zeer belangrijk voor de leefbaarheid in een woongebied. Het moet uitnodigend, beleefbaar en aantrekkelijk om te verblijven zijn. De inrichting van het groen dient aan te sluiten bij de functie, variërend van stevig en sober groen rondom speelplekken tot siergroen bij postzegelparkjes.</p> <p>Straatgroen heeft als functie aankleding en is minder belangrijk voor de leefbaarheid. Gestreefd wordt naar functioneel straatgroen dat eenvoudig te onderhouden is.</p>	
Inrichting	Beheer
<ul style="list-style-type: none"> - Eenvoudig en functioneel groen in woonstraten met bomen, gazons en sierheesters. - Stevig en sober groen rondom speelplekken. - Siergroen bij postzegelparkjes. 	<ul style="list-style-type: none"> - Het groen is redelijk compleet en vitaal en ziet er redelijk netjes uit (kwaliteitsniveau B). - Geen ecologisch beheer.

Bedrijventerreinen

Kernwoorden	
‘sober’	‘doelmatig’
‘functioneel’	
	
	
Visie	
<p>Het groen op bedrijventerreinen is onderschikt aan de functionaliteit en dient voornamelijk als aankleding. Vanwege alle bedrijvigheid en het daarbij horende verkeer dient het groen tegen een stootje te kunnen. Dit vertaalt zich in een enigszins sober, maar doelmatig beeld van de openbare ruimte. Het groen kan zowel natuurlijk als cultureel worden ingericht en beheerd. Op de bedrijventerreinen wordt parkmanagement aangemoedigd.</p>	
Inrichting	Beheer
<ul style="list-style-type: none"> - Functioneel en robuust groen zoals bomen, bosplantsoen, gazons en lang gras. 	<ul style="list-style-type: none"> - Het groen is beperkt beschadigd en ziet er redelijk uit (kwaliteitsniveau C). - Ecologisch beheer is mogelijk - Onderhoud wordt uitgevoerd als onderdeel van parkmanagement.

ALGEMEEN POSTADRES
Postbus 3 | 2410 AA Bodegraven
Fax +31 (0)172 477 678

VESTIGING BODEGRAVEN
Kerkstraat 103 | 2411 AC Bodegraven
T +31 (0)172 631 720

VESTIGING KAMPEN
Burgwal 121 | 8261 EV Kampen
T +31 (0)38 422 00 24

VESTIGING BEST
Bosseweg 7a | 5682 BA Best
T +31 (0)499 378 700

info@cyber-adviseurs.nl
www.cyber-adviseurs.nl